

دستور جلسه: استفاده از پرواری بندی دام سبک برای افزایش بهره‌وری و اقتصادی کردن دامداری وابسته به مرتع در نظام دامداری عشایری

حاضرین: آقایان: دکتر ارزانی، مهندس خادمی، مهندس صفرزاده، مهندس فیاض، مهندس والی، دکتر نعمت‌آبی، دکتر انصاری، مهندس سلحشور، دکتر افتخاری و آقای پهلوان،

غائبین: آقای مهندس اسکندری، مهندس مقیمی، دکتر صادق پناه و دکتر رزاقی.

در مورد پرواربندی نظرات به شرح زیر مطرح شد:

۱. برای پروار بره از نظر تقویم پروار باید ملاحظات زیر دیده شود:
 ۱. از نظر آب و هوایی محیط پروار نباید گرم باشد از این رو در شرایط قشلاقی در فصل گرما پروار بره مناسب نیست.
 ۲. از نظر بازرگانی محصول به گونه‌ای بره‌های پرواری باید به بازار عرضه گردد که متناسب با کشش و تقاضای بازار باشد از این رو هدف مدیریت پروار باید استمرار تدریجی در عرضه به بازار باشد، تا قیمت محصول برای تولید کننده از آستانه اقتصادی کاهش نیابد.
 ۳. تعداد بره مورد پروار، برای گله داران بزرگ ۳۰۰ راس تجربه موفق بوده است. در شرایط جامعه عشایری با میانگین تعداد بره کمتر از ۵۰ راس در شیوه‌ای که سازمان امور عشایر کشور برنامه ریزی و نظارت می‌کند با توجه به اینکه هزینه کارگری از خانوار عشایر صاحب دام تامین، نهاده‌ها نیز از طریق تشکلهای عشایری برپایه دستورالعملی که سازمان عشایر آن را تهیه و اجرای آن را نظارت میکند، تامین می‌گردد و منابع مالی مورد نیاز نیز از طریق تسهیلاتی که در چارچوب ضوابط هدفمند در اختیار قرار می‌گیرد، موفق بوده است.
 ۳. سن از شیر گیری بره برای پروار سه ماه و نیم تا چهار ماه و سن عرضه به بازار برای رسیدن به حداکثر وزن با لاشه مطلوب ۷ تا ۸ ماهگی تجربه موفق بوده است.
 ۴. در شیوه‌ای که استمرار شیردهی بره، توام با پروار بره تجربه شده است، بره‌های در سن یک ماه و نیم وارد سیستم پروار می‌شوند و ۵ ماهگی به وزن مطلوب برای عرضه به بازار می‌رسند.
 ۵. در شرایطی که تعلیف بره در دوره پروار از محل علوفه مرتع برنامه ریزی شود در شرایطی که مرتع خوب و دارای گیاهان مطلوب به خصوص گیاهان فورب کافی باشد، اقتصادی است در غیر اینصورت در شرایط تعلیف در مرتع پروار بره اقتصادی نیست.
 ۶. استفاده را روشهایی که سیستم گوارش بره را برای وارد شدن به تغذیه پرواری آماده کند می‌تواند سن بره برای ورود به سیستم پروار را کاهش دهد
 ۷. باید توجه شود بره‌ای که به سیستم پروار وارد می‌شود، گوشت آن ارگانیک نیست و در صورتی که تفکر اقتصادی کردن تولید برپایه محصول با قیمت بیشتر از نظر ارگانیک بودن آن مورد نظر باشد باید از علوفه مرتعی استفاده شود.
 ۸. سایر نقطه‌نظراتی که پیرامون پروار بره و گله‌داری مطرح شد به شرح زیر است:

در طرحی که سازمان امور عشایر کشور اجرای آن را هدایت کرده هدف کمک به اقتصاد عشایر و تولید گوشت (۷۵ درصد بره‌ها کمتر از شش ماه، تغذیه توام با استمرار شیردهی از دو ماهگی) از طریق خروج بره‌ها از مرتع بعد از شیرگیری و وارد شدن به سیستم پروار بوده است.

در پروار هدف باید حداکثر وزن مطلوب باشد برای مبنای دامهای کردی، سنجابی، بختیاری تا ۸۰ کیلو پتانسیل افزایش وزن دارد باید توجه داشت که افزایش وزن بیش از ۵۰ کیلو اقتصادی نیست.

در خانوارهای عشایر در خراسان به صورت فامیلی بره‌های پرواری را تجمیع کرده‌اند تا با تعداد بیشتر اقتصادی شود. در سیستم پروار خانوادگی هزینه‌های کارگری کم است. در طولانی شدن دوره پروار تلفات افزایش می‌یابد. علاوه بر این خواب سرمایه و کاهش تدریجی ضرب تبدیل علوفه هم موضوعیت می‌یابد.

بهتر است امکاناتی برای افراد با تعداد کم بره فراهم شود و برای بخش بازاریابی آن هم باید کمک کرد. در سال ۹۰ برآوردی که صورت گرفت نشان داد متوسط هر خانوار عشایر افزایش ۴ و نیم میلیون درآمد از سیستم پروار بره داشته و این مبلغ سال ۹۳ به ۶ میلیون تومان افزایش یافته، با بره‌های پروار شده‌ای که به متوسط وزن ۵۰ کیلوگرم رسیده‌اند.

در سیستم پروار تحت مدیریت سازمان امور عشایر کشور علوفه عمدتاً به صورت کنسانتره توسط تشکلهای در اختیار عشایر قرار می‌گیرد. در تابستان که هوا گرم است سایبان به صورت چادر برای دام ایجاد میکنند.

باید اصل بر حفظ مراتع باشد. در شرایط فعلی که دام‌ها مزاد داریم نباید چند قلو زایی را توصیه کرد. اهمیت دام‌ها از نظر وجه اجتماعی از نظر بعد فرهنگی یک مشکل است، چنین افرادی دامهای با سن زیاد در جمعیت گله نگه می‌دارند. این افراد معمولاً برای رفع نیاز و یا در شرایط مشکلات خشکسالی دام را می‌فروشند. بدین روش گله غیر اقتصادی و ترکیب گله هم نامناسب است. تعداد دامهای نر در گله بیش از حد نیاز است. علاوه بر این با افزایش سن دام، تلفات دام بیشتر می‌شود.

قبل از پرداختن به موضوع پروار، ترکیب مناسب و اقتصادی گله را باید مورد توجه قرار داد. پروار بندی برای شرایط عشایر دشوار است. باید پروار بندی خارج از سیستم عشایری برنامه ریزی و اجرا شود. در استرالیا و نیوزلند بره‌های نر را خارج از گله پروار می‌کنند. گله‌های ویژه پروار باید ایجاد کرد. فقط به پروار نگاه نکنیم ما مزایای دیگری داریم. دام بعد از ۵ سال غیر اقتصادی می‌شود البته در مراتعی که گیاهان علفی دارد سن اقتصادی تا ۵ تا ۷ سال هم می‌شود دام بیش از ۵ افزایش اقتصادی نیست.

تجربه‌ای در استان مازندران:

در مرتعی مشاعی با ۳ هزار راس پروانه تعداد ۱۱ بهره بردار در سال ۸۲ با افزایش دام به ۶ هزار راس، به شدت مراتع تخریب و مشکلاتی ایجاد شد. دامداران تحت شرایطی تعداد دام را کم و به ۳ هزار راس کاهش دادند. در ادامه هم زمان زائی و چند قلو زایی را پیگیری کردند. از ۱۵۰۰ راس میش ۳۱۲۰ بره گرفته شد. هزینه کارگری با استفاده از اعضای خانوار کاهش یافت. بره‌ها ۴ ماهگی از شیر گرفته شد و به مدت ۳ ماه نیم پروار شد. نژاد دام زل و دالاق و به وزن ۴۵ و ۵۰ کیلوگرم رسید. ولی قبلاً در مرتع وزن بره‌های از ۳۰ تا ۳۵ کیلوگرم بیشتر نبود. از تسهیلات تبصره ۲۸ برای پروار استفاده شد. ۸۰ درصد بره‌گیری بدست آمد. به دلیل عدم کیفیت کنسانتره کارخانه‌ها برای پروار از جو، یونجه و کاه استفاده شد.

تجربه ای در استان آ. غربی

اقتصادی ترین کاردرگله داری پرواربندی بره بود. دامداران با همکاری دانشگاه ارومیه و کارشناسان امور دام و جهاد کشاورزی استان سال ۸۷ کاری را شروع کردیم، قبلا مشکل دانش فنی بود بعد از بحث های کارشناسی این گونه نتیجه گیری شد که در استان آ. غربی اگر دانش فنی به دامدار داده شود، نیاز به پول نیست. کسی که برای اگر دانش تغذیه داشته باشد باید ۴ درصد ماده خشک باید بدهد. بره در ۴ ماهگی ۶۰۰ تا ۷۰۰ گرم غذا می خورد. کسی که از کنسانتره استفاده کرده میانگین افزایش وزن روزانه ۱۳۰ تا ۱۵۰ گرم بود کسانی که خودشان کنسانتره درست کردند تا ۳۰۰ گرم میانگین افزایش وزن روزانه بدست آمده است. در ۱۰۵ روز پروار. حداکثر افزایش وزن روزانه ۴۱۶ گرم و حداقل ۱۹۰ گرم تجربه شد. تا شش ماهگی افزایش وزن تا ۲۰۰ گرم و از ۶ و ۷ ماهگی به کمتر از ۱۰۰ گرم در روز رسید است. با جلوگیری از ورد بره نر به مرتع ۳۰ درصد فشار به مرتع کاهش یافت.

. تسهیلات، یارانه و به دامداران صنعتی اختصاص می یابد. در استان آ غربی دامداری های صنعتی ۱۵ درصد شیر استان را تامین می کند ۸۵ درصد مربوط به دام غیر صنعتی دارد. بیشتر مشکلات کمبود مواد معدنی، بهداشت، مدیریت است. هولشتاین بهره وری آن در ایران خیلی کمتر از هلند است. دام صنعتی است ولی مدیریت آن سنتی است.

ارزیابی اقدامات سازمان عشایر در پروار بره: کاری که سازمان عشایر کرده نمونه است. باید اول افزایش و حفظ تعداد بره ها را داشته باشیم. باید شرایط گله داران در برنامه دیده شود. باید هدف کمک به مراتع، افزایش درآمد دامدار و افزایش تولید ملی باشد. پرورش بره در مرتع و پرواربندی متفاوت هستند. زمان طولانی و رشد کم در مرتع اتفاق می افتد به جز مراتع خیلی خوب. کلمه پروابندی به مفهوم بستن بره در فضای بسته با تغذیه دستی به حداکثر وزن مطلوب در زمان کمتر. عرضه بره در تمام سال یکسان نیست. باید برنامه ریزی کنیم بره در تمام سال در دسترس باشد. دانش بومی با تغییر نسل، به نسل جدید منتقل و به روز رسانی نمی شود .. سه نوع پروار بندی داریم الف: بره را از شیر میگیریم که بره دو ماهه تا ۵ ماه است که بلافاصله در پروار می رود ب: پروار دام حذفی ج: وپروار بره ای که رشد اسکلتی حدود ۱۰ تا ۱۲ ماه رشد اسکلتی را کامل کرده است. پروار بندی ها، از این نوع بره ها استفاده می کنند. این روش پر سودتر است.

مطلوب آن سه تا چهار ماهگی بعد از شیر گیری برای پروار است و در سن ۷ تا هشت ماهگی آماده برای عرضه به کشتارگاه می شود. متناسب با نژاد نژاد باید انتظار داشت، در نژاد افشاری نباید از ۵۵ کیلو بیشتر و سنگسری نباید کمتر از ۳۲ شود. پروار بندی در حین شیرخوارگی بهترین حالت است برنامه تغذیه را طوری تنظیم شود که بره ۵ ماهه به زمان کشتار برسد. تمام این موارد را عشایر انجام داده اند و چیز جدیدی نیست. باید ترویج شود. در سطح بهره برداری تشکلهای علمی نیاز داریم زیاد در تشکلهای تامین نهاده متمرکز نشویم.

مطلوب تشکلهای نژادی است مانند انجمن پرورش دهندگان نژاد لری. نیاز به کمیته مشترک در سطح امور دام سازمان عشایر، معاونت امور دام، تحقیقات دام، تحقیقات مرتع، انجمن علمی و صنفی مرتع و دامپزشکی است. با انجمن های مواد غذایی ارگانیک باید رابطه برقرار و تولید ارگانیک دام مرتعی را به قیمت مناسب عرضه کرد. این کار را سازمان عشایر شروع کرده است. طرح مراکز خدمات فنی دامپروری در حال تهیه است.

کاهش تعداد دام مولد افزایش دوقلو زایی و خروج بره از مرتع و پرواربندی. اگر پروار تعداد کم بره در شرایط عشایر بخواهد عملی شود، کدامیک از نهادهای دولتی و با چه نوع تعهداتی باید ورود پیدا کنند.

اگر هزینه برداشت یک گله را بنویسیم. وقتی میش یک بره به ما می دهد حدود ۱۵۰ هزار تومان میانگین هزینه کرده ایم و ۳۰۰ هزار تومان درآمد بدست آورده ایم. باید پرواربندی مجزا از صاحب گله نشود. پروار بندی باید متعلق به گله دار داشته باشد. اندازه اقتصادی از دید سرمایه گذاری فرد سرمایه گذار تا یک فرد گله دار که نیروی کار استخدام نمی کند و اسباب معیشت آن ۱۰۰ راس گوسفند است که عملاً شغلش است. اگر بخواهیم ۱۰۰ تا ۱۵۰ را ۳۰۰ کنیم و ۱۰۰ راسی ها را حذف کنیم، یک شغل را کم کرده ایم.

در آمد ۴ و نیم تا شش میلیون درآمد در شرایط عدم محاسبه هزینه کارگر است. اگر کسی فقط شغل دامداری داشته باشد باید این مبلغ را حقوق کارگری بدهد. در این شرایط شغل گله دار همان حقوق کارگری را بدست می آورد. درآمدی مطرح نیست. کل درآمد سالانه عشایر حدود ۸ میلیون است اگر ۴ تا شش میلیون اضافه شود شرایط مناسبی نسبت به وضع موجود است. انتقال دانش به صورتهای استاد و شاگردی، دانشگاهی و کار و دانش است. شیوه استاد و شاگردی در حال از بین رفتن است. ۷۰ درصد یادگیری استاد و شاگردی است. باید نمونه های الگو داشته باشیم. آموزش از طریق مرتعداری باید انجام شود، مرتعدار باید خودش آموزش دهنده را به خدمت بگیرد. اگر آموزش از سیستم نظام مهندسی صورت گیرد در دراز مدت هزینه های آن به دامدار تحمیل می شود که هزینه های تولید را افزایش میدهد. آموزش از طریق الگو باید صورت گیرد. سه ماه و نیم بره را از شیر می گیرم بعد از شیر گیری یک ماه و نیم نگه می دارم در ۵ ماه بره من ۴۳ کیلوگرم وزن پیدا می کند.

با توسعه پروار، منابع مالی و فروش دام پرواری باید مورد توجه قرار گیرد. آموزش، فرموله کردن تغذیه، تولید کنسانتره، خرید از کارخانه در قالب سیستم نظارت شده. در مناطقی که محدودیت منابع آب دارد، کنسانتره مشکل دارد. کار توسط تشکلهای انجام می شود. صندوق عشایر تامین کننده مالی است. دستورالعمل ها توسط سازمان امور عشایر انجام شده است.

بخشی مربوط به بازرگانی محصول است باید جداگانه مورد بحث قرار گیرد. میدان دام به عنوان محلی برای عرضه دام در جنوب حسن آباد برای مدیریت عرضه و فروش دام با توجه به دسترسی به جاده و بزرگراهها پیشنهاد و در حال پیگیری است. صارمی پرواربندی مقدسی نماینده صنف دامدارهای صنعتی، مسئله قبل از شیر گیری، اصلاح ساختار گله همیشه داشتنی در یک گله داشتنی ۳۵۰ هزار تومان هزینه دارد از این میش یک بره ۳۰ کیلویی از آن گرفته می شود، ۵۰ هزار تومان منفی است. ۲۵ درصد جمع تلفات و قصری در گله است. سود کل گله را می خورد. اگر بره را هم خارج کنیم نباید تصور کرد فشار بر مراتع کم می شود به هر حال علوفه چرا می شود. عدم آگاهی مشکل اصلی است. مسائل اجاره مرتع، ساختار گله، بهره برداری مشاعی